

ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Κεφάλαιο 1^ο: Βασικές Οικονομικές Έννοιες

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Χ. ΤΖΟΥΜΑΚΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ

- Πολιτική Οικονομία (Οικονομική Επιστήμη) είναι η επιστήμη που μελετά τα οικονομικά προβλήματα που δημιουργούνται σε μια κοινωνία.

Οικονομικά Προβλήματα

- Τι προϊόντα παράγονται σε μια κοινωνία και σε ποια ποσότητα κατά τη διάρκεια μια χρονικής περιόδου; (συνήθως ένα έτος)
- Πώς παράγονται αυτά τα προϊόντα;
- Πως διανέμονται αυτά τα προϊόντα στα μέλη της κοινωνίας; (για τουλάχιστον 2 άτομα)
- Πως μπορεί να αυξηθεί η ποσότητα των προϊόντων που παράγονται, δηλαδή με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται η οικονομική ανάπτυξη μια κοινωνίας;
- Το αποτέλεσμα κάθε απόφασης προκύπτει μέσω **πολύπλοκων μηχανισμών**.
- Τα άτομα χρησιμοποιούν αγαθά για να ικανοποιήσουν τις **ανάγκες** τους.

Ιδιότητες αναγκών

- **Εξέλιξη** (διαφοροποίηση αγαθών για ικανοποίηση μιας ανάγκης)
- **Πολλαπλασιασμός** (δημιουργία νέων αναγκών)
- **Κορεσμός** (η ικανοποίηση της ανάγκης, συνήθως μιλάμε για προσωρινό κορεσμό αφού κάποια στιγμή η ανάγκη θα εμφανιστεί πάλι)

Παράγοντες του πολλαπλασιασμού και της εξέλιξης των αναγκών

- **Τεχνολογία** (νέα τεχνολογία, νέα προϊόντα, δημιουργία νέων αναγκών)
- **Μίμηση** (τάση των ανθρώπων να μιμούνται άλλους, δημιουργία νέας ανάγκης)
- **Συνήθεια** (συνεχής χρησιμοποίηση ενός αγαθού, δημιουργία ανάγκης π.χ. κάπνισμα)
- **Διαφήμιση** (ψυχολογική επίδραση στον άνθρωπο, δημιουργία νέων αναγκών)

- Τα άτομα για να επιβιώσουν και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους πρέπει να χρησιμοποιήσουν υλικά αντικείμενα ή υπηρεσίες που λέγονται **αγαθά**.

Διακρίσεις αγαθών

- **Ελεύθερα** (βρίσκονται ελεύθερα στη φύση π.χ. αέρας) και **Οικονομικά ή Προϊόντα** (είναι αποτέλεσμα της παραγωγικής προσπάθειας των ανθρώπων)
Χαρακτηριστικό των οικονομικών αγαθών: βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις ανάγκες που ικανοποιούν.
- **Υλικά** (αυτά που έχουν υλική υπόσταση π.χ. ρούχα) και **Αυλα ή Υπηρεσίες** (αυτά που δεν έχουν υλική υπόσταση π.χ. μια διάλεξη, μορφές ενέργειας)
- **Διαρκή** (αυτά που χρησιμοποιούνται πολλές φορές για τον ίδιο σκοπό) και **Καταναλωτά** (αυτά που χρησιμοποιούνται μόνο μία φορά)
- **Κεφαλαιουχικά** (αυτά που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή άλλων αγαθών) και **Καταναλωτικά** (αυτά που χρησιμοποιούνται για άμεση ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών)

Προσοχή στη διάκριση μεταξύ καταναλωτών και καταναλωτικών αγαθών.

- Ένα αγαθό μπορεί να ανήκει σε πολλές κατηγορίες ανάλογα με τη χρήση του.
- **Αγορά**: είναι ο χώρος που γίνονται αγοραπωλησίες αγαθών αλλά επιπλέον και όλα τα μέσα και οι σχετικοί χώροι για να γίνει μια αγοραπωλησία.
- **Παραγωγική Διαδικασία**: είναι όλοι οι τρόποι με τους οποίους ο άνθρωπος μετασχηματίζει την ύλη για να της δώσει μορφή χρήσιμη για τη ζωή του.
- **Συντελεστές Παραγωγής**: τα στοιχεία που συντελούν στην παραγωγική διαδικασία.

Είδη συντελεστών παραγωγής

- **Εργασία (L)** (η ανθρώπινη προσπάθεια σωματική και πνευματική για την παραγωγή προϊόντος)
- **Έδαφος ή Γη** (είναι η γεωγραφική έκταση, η επιφάνεια, ποτάμια κ.α. καθώς και οι ιδιότητες του εδάφους που είναι χρήσιμες στην παραγωγική διαδικασία)
- **Κεφάλαιο (K)** (όλα τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων προϊόντων)

Ανθρώπινο κεφάλαιο: οι γνώσεις και οι ικανότητες που αποκτά ο άνθρωπος με την μόρφωση και την εμπειρία του και τις χρησιμοποιεί όταν εργάζεται.

- **Επιχειρηματικότητα** (η ικανότητα που έχουν κάποιοι άνθρωποι να βλέπουν κέρδος σε κάποιες δραστηριότητες και να αναλαμβάνουν να συνδυάσουν τους άλλους τρεις συντελεστές παραγωγής)
- Η ύπαρξη των παραπάνω στοιχείων **δεν αρκεί** ώστε αυτά να γίνουν συντελεστές παραγωγής. Πρέπει να χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία.
- Όταν κάποιο από τα παραπάνω στοιχεία δεν χρησιμοποιείται τότε λέγεται **εν δυνάμει συντελεστής παραγωγής**.
- **Οικονομικό Πρόβλημα**: είναι η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο πλήθος των αναγκών(απεριόριστο) που οι άνθρωποι θέλουν να ικανοποιήσουν και στο πλήθος των αγαθών (περιορισμένο) που υπάρχουν για την ικανοποίησή τους.

- **Αιτία Οικονομικού Προβλήματος:** είναι η έλλειψη ή στενότητα αγαθών, γιατί υπάρχει στενότητα συντελεστών παραγωγής, καθώς θεωρούμε ότι οι συντελεστές παραγωγής είναι δεδομένοι, έτσι και τα προϊόντα που παράγονται από αυτούς είναι δεδομένα.
- **Λύση Οικονομικού Προβλήματος:** είτε βελτίωση της τεχνολογίας παραγωγής είτε αύξηση των ποσοτήτων των συντελεστών παραγωγής.
- **Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων (ΚΠΔ):** είναι η καμπύλη που δείχνει τις μέγιστες ποσότητες ενός προϊόντος που μπορεί να παράγει μια οικονομία για κάθε δεδομένη ποσότητα ενός άλλου προϊόντος όταν όλοι οι συντελεστές παραγωγής χρησιμοποιούνται πλήρως και αποδοτικά.

Υποθέσεις της Καμπύλης Παραγωγικών Δυνατοτήτων

- Η οικονομία χρησιμοποιεί όλους τους συντελεστές παραγωγής που διαθέτει πλήρως και αποδοτικά
- Η τεχνολογία παραγωγής είναι δεδομένη
- Η οικονομία παράγει μόνο δύο προϊόντα

Παρατηρήσεις πάνω στην Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

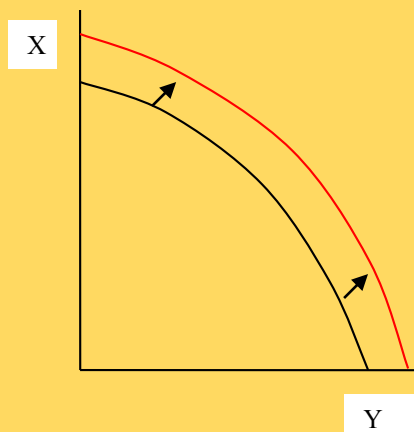
- Στα ακραία σημεία της ΚΠΔ, η οικονομία χρησιμοποιεί όλους τους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή ενός προϊόντος
- Όταν μετακινούμαστε από ένα σημείο της ΚΠΔ σε ένα άλλο σημείο παρατηρούμε αύξηση της παραγωγής ενός προϊόντος και μείωση της παραγωγής του άλλου (αυτό γίνεται γιατί οι συντελεστές παραγωγής και η τεχνολογία είναι δεδομένη)

Είδη συνδυασμών πάνω στην Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

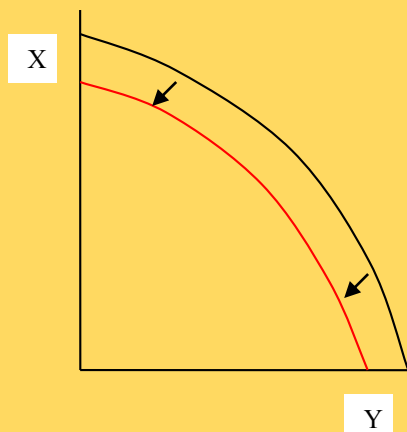
- **Άριστοι:** είναι οι συνδυασμοί που είναι πάνω στην ΚΠΔ (εκεί η οικονομία χρησιμοποιεί όλους τους συντελεστές παραγωγής πλήρως και αποδοτικά)
- **Εφικτοί:** είναι οι συνδυασμοί που κάτω από την ΚΠΔ (η οικονομία μπορεί να παράγει αυτούς τους συνδυασμούς, όμως δεν χρησιμοποιεί όλους τους συντελεστές παραγωγής – υποαπασχόληση συντελεστών παραγωγής)
- **Ανέφικτοι:** είναι οι συνδυασμοί που βρίσκονται έξω από την ΚΠΔ (η οικονομία δεν μπορεί να παράγει αυτούς τους συνδυασμούς γιατί δεν έχει αρκετούς συντελεστές παραγωγής)
- Η οικονομία μπορεί να πετύχει τους ανέφικτους συνδυασμούς μόνο αν **αυξηθεί η ποσότητα των συντελεστών παραγωγής ή βελτιωθεί η τεχνολογία παραγωγής**

Μετατοπίσεις της Καμπύλης Παραγωγικών Δυνατοτήτων (ΚΠΔ)

- Μεταβολή στην ποσότητα των παραγωγικών συντελεστών με δεδομένη τεχνολογία.

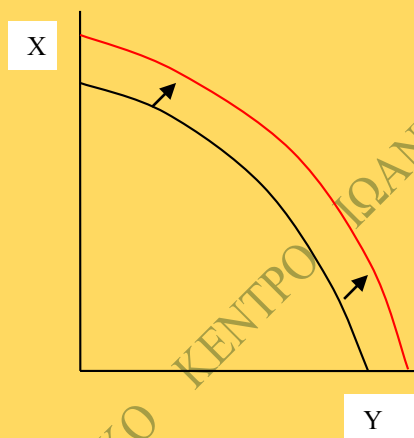

Αύξηση παραγ. συντελ.

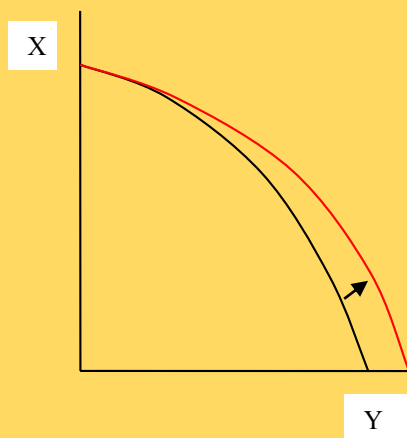

Μείωση παραγ. συντελ.

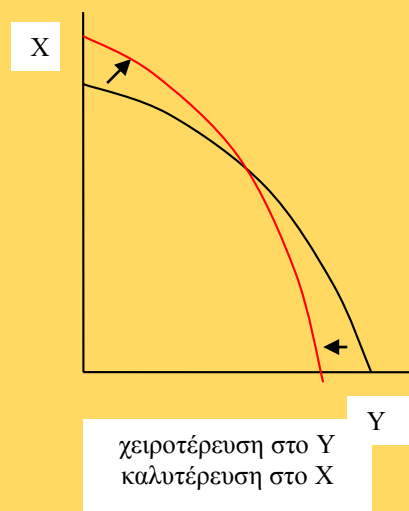
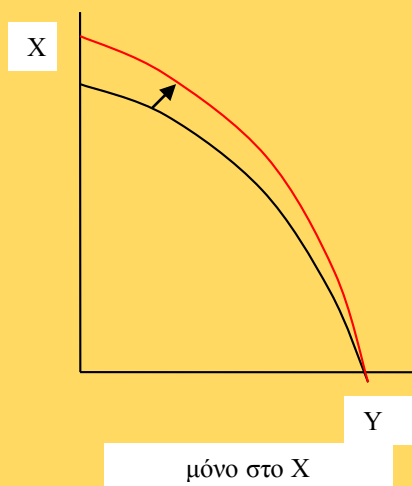
- Βελτίωση στην τεχνολογία με δεδομένους τους παραγωγικούς συντελεστές

και στο X και στο Y

μόνο στο Y

- Με τις αντίθετες μεταβολές είναι η χειροτέρευση της τεχνολογίας

Κόστος Ευκαιρίας και Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

- Τα αγαθά και οι συντελεστές που τα παράγουν είναι σε στενότητα, άρα αν μια οικονομία θέλει να αυξήσει την ποσότητα ενός αγαθού αναγκαστικά πρέπει να μειώσει την ποσότητα ενός άλλου. Έτσι γεννιέται η έννοια του Κόστους Ευκαιρίας
- Έννοια Κόστους Ευκαιρίας: η παραγωγή ενός αγαθού σημαίνει αναγκαστικά θυσία άλλων αγαθών που θα μπορούσαν να παραχθούν με τους ίδιους συντελεστές παραγωγής
- Το πραγματικό κόστος ενός αγαθού είναι τα άλλα αγαθά που θυσιάστηκαν για την παραγωγή του
- Κόστος ευκαιρίας X σε όρους Y ($KE_X = \Delta Y / \Delta X$)
 ΔY : μονάδες του αγαθού Y που θυσιάζονται
 ΔX : μονάδες του αγαθού X που παράγονται
- Κόστος ευκαιρίας Y σε όρους X ($KE_Y = \Delta X / \Delta Y$)
 ΔX : μονάδες του αγαθού X που θυσιάζονται
 ΔY : μονάδες του αγαθού Y που παράγονται
- Ισχύει ότι $KE_X * KE_Y = 1$
- Πρέπει να τονίσουμε ότι σε κάθε μεταβολή το αποτέλεσμα είναι θετικό, δηλαδή $\Delta Y > 0$, $\Delta X > 0$
- Το Κόστος Ευκαιρίας δεν είναι παντού το ίδιο
- Το Κόστος Ευκαιρίας συνήθως είναι αύξων (για να παραχθεί 1 επιπλέον μονάδα από ένα αγαθό απαιτούνται όλο και μεγαλύτερες μειώσεις από το άλλο αγαθό). Η αιτία είναι το γεγονός ότι κάποιοι συντελεστές παραγωγής είναι καταλληλότεροι στην παραγωγή ενός αγαθού από ότι στην παραγωγή του άλλου αγαθού.
- Το Κόστος Ευκαιρίας μπορεί να είναι σταθερό αυτό σημαίνει ότι η ΚΠΔ είναι ευθεία γραμμή

- Όταν θελήσετε να διαπιστώσετε αν το κόστος ευκαιρίας είναι αυξανόμενο ή φθίνον: ξεκινάτε από το συνδυασμό, όπου το αγαθό που σας ενδιαφέρει είναι στη θέση μηδέν (0).
- Το κόστος ευκαιρίας του αγαθού X πάντα υπολογίζεται σε όρους του άλλου αγαθού. Έτσι, όταν $KE_X = 5$, αυτό σημαίνει ότι θυσιάζω 5 μονάδες Y για να παράγω 1 μονάδα X.
- Το χρηματικό κόστος είναι το Κόστος Ευκαιρίας εκφρασμένο σε χρήμα
- **Καταμερισμός έργων:** είναι το φαινόμενο όπου ένα άτομο απασχολείται στην παραγωγή ενός προϊόντος, ενώ καταναλώνει πολλά προϊόντα στην παραγωγή των οποίων δεν συμμετέχει

Πλεονεκτήματα Καταμερισμού έργων

- Το άτομο απασχολείται σε μια εργασία που αποδίδει περισσότερο, αντί σε πολλές όπου αποδίδει λιγότερο
- Το άτομο αναπτύσσει δεξιότητες και ικανότητες, αυξάνοντας την απόδοση του
- Η εξειδίκευση οδηγεί σε βελτιώσεις και εφευρέσεις που έχουν σαν αποτέλεσμα αύξηση της παραγωγής

Μειονέκτημα Καταμερισμού έργων

- Η ρουτίνα της δουλειάς
- **Χρήμα:** είναι οτιδήποτε η κοινωνία αποδέχεται ως γενικό μέσο συναλλαγής
- Το χρήμα δεν είναι συντελεστής παραγωγής
- Η κυκλοφορία των προϊόντων στο οικονομικό σύστημα συνοδεύεται από μια αντίθετη σε κατεύθυνση κυκλοφορία χρήματος
- **Οικονομικό κύκλωμα:** είναι το σύνολο των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ των βασικών μονάδων ενός οικονομικού συστήματος
- Συνήθως περιλαμβάνει τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και το Κράτος και δείχνει τις ροές αγαθών, συντελεστών παραγωγής και χρήματος στην οικονομία
- Οι ροές είναι συνεχείς (σε κάθε χρονική στιγμή) και δεν έχουν πάντα το ίδιο μέγεθος
- **Αβεβαιότητα:** υπάρχει όταν το άτομο δεν είναι ποτέ σίγουρο για τα αποτελέσματα των πράξεων του
- Η λήψη των αποφάσεων των ατόμων βασίζεται στην προσδοκία που διαμορφώνουν για τα αποτελέσματα των πράξεων τους
- Η αβεβαιότητα οδήγησε στην ανάπτυξη του κλάδου των ασφαλίσεων
- **Πληροφόρηση:** τα οικονομούντα άτομα (νοικοκυριά, επιχειρήσεις) έχουν πλήρη γνώση των δεδομένων που επικρατούν

Ερωτήσεις Θεωρίας

1. Να ορίσετε την έννοια της παραγωγικής διαδικασίας, να αναφέρετε τα βασικά στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας και να εξηγήσετε τα βασικά στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας.
2. Ποιο φαινόμενο ονομάζουμε καταμερισμό των έργων ή της εργασίας; Ποια είναι τα πλεονεκτήματα του καταμερισμού των έργων ή της εργασίας; Ποιο είναι το σοβαρότερο μειονέκτημα του καταμερισμού των έργων ή της εργασίας;
3. Να περιγράψετε το οικονομικό κύκλωμα (απαιτείται διάγραμμα).
4. Τι γνωρίζετε για την έννοια της αγοράς; Αναφέρατε παραδείγματα.
5. Τι γνωρίζετε για το κύριο οικονομικό πρόβλημα;
6. Να δώσετε τους ορισμούς των καταναλωτών αγαθών και των καταναλωτικών αγαθών και να αναφέρετε από δύο παραδείγματα για κάθε κατηγορία των παραπάνω αγαθών.
7. Ποιες είναι οι βασικές υποθέσεις στις οποίες στηρίζεται η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων μιας υποθετικής οικονομίας;
8. Να αναλύσετε τον παραγωγικό συντελεστή «Εργασία».
9. Τι δείχνει η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων;
10. Να αναφέρετε δύο παραδείγματα κεφαλαιουχικών αγαθών και δύο παραδείγματα καταναλωτικών αγαθών.
11. Να δώσετε τους ορισμούς των ελεύθερων και των οικονομικών αγαθών.
12. Ποιο είναι το κύριο χαρακτηριστικό των οικονομικών αγαθών;
13. Να περιγράψετε τις ιδιότητες των οικονομικών αναγκών: της εξέλιξης, του πολλαπλασιασμού, του κορεσμού, καθώς και τους βασικούς λόγους που συντελούν στον πολλαπλασιασμό και την εξέλιξη των αναγκών.
14. Να αναφέρετε τρεις παράγοντες που προκαλούν αβεβαιότητα στην οικονομική ζωή.
15. Ένα οικονομικό αγαθό ανήκει απόλυτα σε μια κατηγορία; Αν όχι, γιατί συμβαίνει αυτό;
16. Τι επιπτώσεις θα έχει στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων μια οικονομίας, που παράγει δύο αγαθά η αύξηση του εργατικού δυναμικού, και η βελτίωση της τεχνολογίας; (Χρησιμοποιείτε κατάλληλα διαγράμματα).
17. Περιγράψτε τις διακρίσεις των οικονομικών αγαθών.

18. Τι γνωρίζετε για τα κεφαλαιουχικά και τι για τα καταναλωτικά αγαθά;
19. Περιγράψτε το κεφάλαιο σαν συντελεστή παραγωγής.